

serta in corpore juris, qua utuntur etiam alii qui ex dictis doctoribus, in præsenti non est admittenda, quia repugnat juri canonico quod expresse illam excludit in epistolis Pontificum, ut vidimus; est autem eadem ratio de sententiis. Item, quia ex dicto capit. *Pastoralis*, aperte colligitur epistolam decretalem pontificiam, etiamsi sit contra jus commune, habere auctoritatem, solumque limitatur modo supra dicto, quando est contra jus commune: nomine autem decretalis etiam sententia lata et scripta a Papa comprehenditur, ut omnes factentur, et constat ex usu decretalium; non est ergo conditio simpliciter necessaria ad rationem legis, quod sententia sit inserta in corpore juris, licet ad promulgationem legis et ad cognitionem ejus magis publicam et certiorum multum conferat.

9. *Objiciuntur quedam Pontificis verba que videntur aliis repugnare, et explicantur.*—Contra hanc vero resolutionem objici possunt verba Alexandri III in cap. *Licet*, de Sponsa duorum, ubi definit matrimonium ratum non dissolvi per subsequens consummatum, et adjungit: *Quamvis aliter a quibusdam prædecessoribus nostris sit aliquando judicatum*, utique per sententiam, ut communiter videtur intelligi; ergo sententia Pontificis non potest facere legem, cum tam gravem errorem continere possit. Similis objectio fieri potest ex c. *Quanto*, de Divortii, ubi Innocent. III docet matrimonium inter fideles baptizatos et Catholicos contractum, non dissolvi per hæresim seu apostasiam a fide alterius conjugis, et subjungit: *Licet quidam prædecessor noster sensisse aliter videatur*. Quod dixit propter Cœlestin. III qui contrarium respondit, ut in cap. *Laudabilem*, alias 1 de Convers. infidel. olim habebatur, ut ibi notat Glossa, et nunc habetur in collectionibus Antonii Augustini, collect. 2, tit. 23, cap. 2.

10. Circa primum, Alexander III non designat qui fuerint illi Pontifices qui aliter judicarunt, et Glossa ibi solum allegat consuetudinem quamdam Mutinensem, cujus fit mentio in cap. ult. ejusdem tituli, quæ est impertinens; nam ibi non dicitur illam consuetudinem fuisse per aliquem summum Pontificem approbatam. Imo Innocent. III in illo cap. ult. dicit *fuisse contra id quod sentit sancti Petri sedes*, et ideo non possumus certo dicere quale fuerit illud iudicium illorum Pontificum. Responderi ergo potest supponendo probabile esse posse Pontificem ex justa causa dispensare in matrimonio rato non consummato;

forte igitur illi Pontifices, quos Alexander III commemorat, non tantum sententiando, aut respondendo, sed etiam faciendo, dissolverunt illa matrimonia, non quidem iudicando ipso facto dissolvi (stando in solo jure divino) per subsequens consummatum, sed iudicando illam fuisse causam sufficientem ad illam dispensationem concedendam; et licet forte in hoc erraverint, erit error facti, et non juris. Non est autem verisimile fuisse iudicium illud ferendo generalem legem formaliter et expresse, sed fortasse dispensando cum aliquo populo, aut saltem similem consuetudinem alicubi tolerando, vel approbando: nam hoc totum pertineret ad errorem facti, et particularem, id est, non redundantem in perniciem totius Ecclesiæ, et ideo non repugnat contigisse.

11. Quod si fortasse iudicium illud fuit per sententiam latam in aliqua particulari causa (licet id non constet), dicendum est illam sententiam non fuisse latam interpretando ex cathedra jus divinum, sed iudicando de facto secundum opinionem privatam, et ideo non potuisse inducere generalem legem. Atque ita respondet Covar. 2 p. quarti, c. 7, § 3, n. 15. Non est item necesse verbum *Judicandi* referre ad sententiam alicujus causæ definitivam, sed ad privatam iudicium, quod interdum est per opinionem privatam, et ita potuit contingere in illis Pontificibus. Et ita exposuit Cano lib. 6 de Locis, cap. 8, ad 3, et Bellarm., lib. 4 de Roman. Pontif., cap. 43, in princ. Imo etiam de Alexand. III dicit non definitivisse, sed tantum quid sentiret explicuisse, sicut prædecessores sui fecerant. Idque colligi potest ex verbis ejusdem Alexand. in Conc. Later., p. 6, cap. 8, ubi habetur integra epistola, quæ valde familiaris est, et in ea solum dicit se velle aperire quid sentiat, et postea non loquitur de omni matrimonio rato, sed multas adjungit circumstantias et solemnitates, ac tandem concludit: *Quamvis alii aliter sentiant, aliter etiam a quibusdam prædecessoribus nostris sit aliquando judicatum*. Sed, licet hoc forte ita in principio fuerit, nihilominus postquam responsio illa juri canonico per Greg. IX inserta est, et pro generali lege tradita universæ Ecclesiæ, non est dubium quin sit universalis ac vera lex, ac subinde certam fidem faciat quia non potest intolerabilem errorem continere.

12. Secunda objectio magis procedit contra priorem resolutionem de epistolis decretalibus, quam contra hanc de sententia; nam

illud dictum Cœlestini fuit responsio ejus ad quamdam consultationem, ut constat ex integra Antonii Augustini. Et eam se vidisse refert Castro lib. 1 contra Hæres., cap. 4, et propter illam audet dicere in eo errasse Cœlestinum, non tantum ex negligentia, ita ut illum errasse dicamus vel privatam personam, et non ut Papam, quia in qualibet re seria definienda tenetur consulere viros doctos, *quia hujusmodi definitio* (inquit) *habebatur in antiquis decretalibus*; sed excedit, et videtur male sentire de potestate infallibili Papæ ad definiendas res fidei. Melius ergo Cano et Bellarm. supra respondent, non definiendo, sed opinando Cœlestinum locutum fuisse, potuisseque Castro ex verbis Cœlestini attente perpensis id colligere; solum enim ait: *Non enim videtur nobis, quod si prior maritus redeat*, etc., quæ verba sunt privatam sensum aperientis, et cum formidine loquentis, non definitis, aut certam doctrinam tradentis. Nunquam ergo responsio illa habuit vim legis toti Ecclesiæ propositæ, quia nec in ipsa hoc explicatum est, nec ita fuit recepta, aut recipi potuit. Dices etiam Innoc. III suum responsum protulisse per illa verba: *Non credimus quod in illo casu*, etc.; respondeo etiam ex vi verborum id non fuisse ab Ecclesia definitum, ut etiam Bellarm. sensit; postea vero lex illa firmata est per Græg. IX et usu ipso declarata, ac denique ut veritas fidei definita in Concilio Trident., sess. 24, can. 5.

13. *Quid de Episcopis sentiendum.*— Tandem circa hæc duo puncta de sententia et epistola Pontificis dubitari potest an idem censendum sit de Episcopis cum proportione pro suis episcopatibus. Nam canonistæ communiter in hoc differentiam constituunt, ut patet ex Fel., dict. cap. *In causis*, num. 8, et in rubr. de Rescrip., et aliis quos allegat. Sed in hoc idem cum proportione sentio de Episcopis, quod dixi de magistratibus civilibus habentibus potestatem ad ferendas leges cum subordinatione ad aliquem superiorem regem, vel imperatorem. Ita enim Episcopi comparantur ad summum Pontificem et ad jus canonicum. Nam et leges ferre possunt pro suis episcopatibus, et non possunt contra jus commune statuere, aut sententias dicere. Si ergo sententia vel responsum Episcopi sit contra jus commune, non solum non inducet legem, verum etiam nihil valebit; si vero per sententiam interpretetur suum proprium jus, vim etiam proprii juris habere poterit sententia, quia quoad hoc habet eandem potestatem, et idem

est cum proportione de rescripto, dummodo aliæ conditiones concurrant, scilicet, quod ex verbis et modo scribendi satis constet de animo statuendi, et quod materia sit apta, et sententia, vel decretum Episcopi sufficienter pro ratione suæ diocesis promulgetur.

CAPUT XV.

QUÆ PROMULGATIO IN LEGIBUS CANONICIS SUFFICIAT, UT VIM OBLIGANDI HABEANT.

1. *Prima sententia.*— Suppositis quæ communia sunt legi humanæ, ut talis est, et dicta sunt lib. præcedenti, c. 14, hic solum superest quæstio, an pro legibus canonicis pontificiis sufficiat una promulgatio Romæ facta, vel in singulis diocesisibus aut archiepiscopatibus vel provinciis plures necessariae sint. In hoc enim varie sentiunt auctores. Prima opinio est in legibus canonicis servandam esse regulam datam de legibus civilibus latis pro amplissimis regnis, plures, ac principales, et distantes provincias comprehendentibus, videlicet, pro talibus legibus non sufficere unam promulgationem Romæ factam, sed necessarium esse singulas promulgationes in singulis provinciis ecclesiasticis, id est, in singulis episcopatibus fieri. Ita tenet Panormitan. in c. 2 de Constit., n. 7, ad finem; Fel., n. 7; Dec., lect. 2, n. 6; Navarr. in Summa, c. 23, n. 44; Angel., verb. *Lex*, n. 23; Medin., 1. 2, q. 90, art. 4, qui illam tribuit Cajet. ibi; sed ille non dicit necessariam esse denuntiationem in provincia, ut lex obliget, sed solum excusari ignorantes, si lex propter incuriam pastorum ad eorum notitiam non deveniat, quod verum et longe diversum est, ut per se patet. Unde potius posset Cajet. in contrarium induci. Solentque pro hac sententia citari aliqua jura canonica, sed nihil probant, et ideo illa omitto.

2. *Probatum ista opinio.*— Fundamentum ergo sumi debet ex Authentica *Ut factæ novæ constitutiones*, collat. 5, quæ de legibus civilibus hoc disponit, ut supra visum est; addendo regulam supra etiam positam, quod jus canonicum in hujusmodi rebus utitur jure civili, et veluti tacite acceptat illud, quando aliquid contrarium vel diversum non disponit, et alioqui in re ipsa nihil est repugnans bonis moribus aut religioni. In præsentem autem jus illud civile quod requirit promulgationem in singulis provinciis non est revocatum jure canonico, neque est contra bonos mores, imo

est valde consentaneum illis, ut leges suaviores sint, et ut tollantur occasiones allegandi, vel fingendi ignorantiam. Acceditque hoc maxime necessarium videri in his legibus canonicis, quia pro toto orbe feruntur; ergo citata authentica extendenda etiam est ad canonicas leges.

3. Nihilominus contraria sententia communis recepta est. Tenent Glossa et Joann. Andr. in fine Sexti, circa datam ejus; Panormit. mutans sententiam in cap. *Noverint*, de Sententia excommunicationis, in fine; Cardin. in Proœmio Clementinarum, § *Universitatis*, n. 4; Sylvest., verb. *Lex*, q. 6; Rosel., n. 4; Armil., n. 11, et verb. *Constitutio*, n. 3; Ludovicus Gomez in Proœmio ad Regulas Cancellariae, quæst. 2; Navarr., non constans etiam in priori sententia, dicto consil. 1 de Constit., n. 19; et idem sentit Soto, lib. 1 de Justit. quæstion. 1, art. quarto; et Palac. in tertio, dist. 37, disp. 1; ac denique Bartolus, et alii allegati in præcedenti libro, cap. 14, in hoc differentiam constituentes inter jus canonicum et civile. Adduci autem solet pro hac sententia c. 1 de Postulat. Prælator., quod revera non cogit; nam ibi solum concluditur, necessarium non esse ut lex semel promulgata, *singulorum auribus intimetur per speciale mandatum, vel litteras*. Ubi promulgata esse debeat lex canonica ibi non explicatur.

4. Item allegatur cap. *Noverit*, de Sententia excommunicationis, cujus verba sunt: *Nisi ea de capitularibus suis infra duos menses post hujusmodi publicationem fecerint amoveri*. Non declaratur autem quæ sit illa publicatio; verisimile autem est loqui Pontificem de publicatione Romæ facta, et ita hic textus probabilis est. Responderi tamen posset, in illa lege determinatum fuisse illum modum promulgationis; non vero fuisse latam legem, ut idem sufficiat in omnibus legibus. Certum est enim, quoties lex canonica præscribit modum promulgationis in ea servandum, illum sufficere, vel esse necessarium, etiamsi ex jure communi vel consuetudine aliud requiratur. Sicut e contrario posset argumentum sumi ex c. *Cum infirmitas*, de Pœnitent. et remis., ibi: *Postquam per prælatos locorum fuerit publicata*, inde colligendo hunc modum publicationis esse necessarium in legibus pontificiis: quod tamen revera inde colligi non potest, quia est speciale in illa lege, et fortasse magis, quoad induendam pœnam interdicti ab ingressu Ecclesie, quam quoad obligationem legis. Unde potius inde posset ab speciali argumentum retorque-

ri, ut bene notavit Navarr. supra n. 21. Simile est in Concilio Tridentino, sess. 25, quoad legem illam irritantem matrimonium clandestinum, in qua specialem promulgationem postulat, quæ ordinarie non est necessaria in legibus ecclesiasticis. Ita ergo potuit in illo c. *Noverit* assignari ut sufficiens illa unica promulgatio in favorem fidei, et immunitatis ecclesiasticæ, licet fortasse jure communi plures requirantur: nam semper potest Pontifex commune jus positivum immutare, prout expedit censuerit.

5. *Probatum opinio*. — Fundamentum ergo proprium hujus sententiæ esse debet, quia ex natura rei illa promulgatio sufficit, nisi aliud Ecclesia statuerit; nihil autem aliud statuit, nec prædictam Authenticam accepit, aut in hac parte suam fecit. Nullo enim jure scripto id ostendi potest in particulari, nec etiam in generali, quia canones solum in judiciis causarum voluerunt ut civiles leges servarentur ubi canonicæ deessent; modus autem ferendi universales leges longe gravior est, et pertinet ad propriam Pontificis actionem et potestatem, et ideo non est illa generalis regula ad præsentem casum extendenda. Nec etiam talis acceptatio potest consuetudine ostendi: nam potius contrarium potest consuetudine probari, illius enim varia sunt indicia. Primum est, quia in curia romana totius orbis lites definiuntur juxta leges pontificias Romæ publicatas, etiamsi alibi promulgatæ non sint, quod non esset justum, si in aliis provinciis illæ leges non obligarent absque speciali promulgatione in eis facta, ut bene considerat Navarr. ubi supra. Potestque explicari exemplo adducto a Joanne Andrea de quadam electione facta in una provincia contra constitutionem pontificiam, quæ Romæ, et non in tali provincia erat promulgata, et nihilominus irrita facta est. Idemque servari in regulis Cancellariæ notat Anton. Gomez supra.

6. Præterea multa sunt decreta in jure canonico, quæ nunquam fuerunt promulgata in singulis provinciis, sed tantum Romæ. Et quamvis enim ipsa editio publica juris canonici habeat vim quamdam promulgationis, quæ in singulis provinciis fieri censetur, quia in singulis illi libri publicè circumferuntur, nihilominus in rigore obligatio talium decretorum latius extenditur, quam illa promulgatio. Deinde multa sunt rescripta Pontificum, vel Bullæ, aut Motus proprii, qui non sunt inserti in communi jure canonico, et nihilominus censentur obligare per solam publicationem Romæ fac-

tam. Quod etiam in Bulla Cœnæ videre licet: universaliter enim obligat, cum tamen raro in singulis episcopatibus publicetur. Tandem magnum argumentum est, quia quando Pontifices volunt necessariam esse promulgationem suæ legis in singulis episcopatibus, seu provinciis, hoc specialiter declarant; raro autem id faciunt, et in rebus majoris momenti, aut periculi; ergo signum est extra hos casus speciales in legibus absolute latis, et Romæ promulgatis, illas speciales promulgationes non requiri. Item e contrario interdum extendunt tempus pro quo volunt differri obligationem legis etiam post promulgationem, ut Pius IV voluit ut decreta Concilii Tridentini non obligarent nisi post tres menses a promulgatione, in quibus legibus supponunt promulgationem in urbe factam sufficere, quia si aliæ particulares spectandæ essent, illa temporis dilatio necessaria non esset. Denique est optima congruentia, quia tota Ecclesia, ut est sub uno pastore, est proprie et perfecte unum corpus mysticum, et una respublica, et ideo pro toto hoc corpore satis est una promulgatio facta in metropoli hujus reipublicæ. Et ulterius considerant juristæ, sedem pontificiam esse fixam Romæ, et Pontificem non vagari per provincias, sicut solent reges, et ideo inde accommodatissime influere in universam Ecclesiam, et ob eandem causam romanam curiam esse aptum et sufficientem locum ad hujusmodi promulgationem.

7. Et ita solum est fundamentum contrariæ sententiæ, et obiter reddita est differentia inter leges canonicas et civiles, tum quoad dispositionem earum, tum quoad consuetudinem, tum etiam quoad congruentiam, quia in Ecclesia est major unitas sub uno Christi Vicario, quam sit in regno sub temporali rege. Unde, licet ad faciliorem notitiam legis, et ad vitanda aliqua incommoda, videri potuerit magis accommodatum, ut speciales promulgationes etiam in legibus ecclesiasticis requirentur, nihilominus ob alias causas potuit oppositum esse congruentius, tum ad commendandam majorem Ecclesie unitatem, majoremque obedientiam Pontifici debitam; tum etiam ne leges pontificiæ ab Episcopis pendere videantur. Denique, quia ubi aliud necessarium fuerit in specialibus casibus, ab ipsis Pontificibus statui potest, sicut interdum fieri diximus.

8. Atque hinc facile constat quid dicendum sit de aliis legibus canonicis. Nam, si sint leges concilii universalis, illæ per Pontificem approbati debent, et ita eadem est de illis ratio. Nam

eorum publicatio Romæ fieri solet, et illa sufficit, nisi aliud in ipsamet lege disponatur. Poterit etiam fieri in loco concilii, si Pontifex contentus sit. De legibus autem Episcoporum manifestum est sufficere pro toto episcopatu eam quæ fit in matrice, ut a fortiori patet ex dictis, tum in præsentibus, tum de legibus civilibus civitatum aut regnorum particularium. Et cum eadem proportionem loquendum est de Archiepiscopis et Patriarchis, si aliquando posunt ferre leges pro toto archiepiscopatu, vel patriarchatu, quod tamen (ut supra dixi) jure ordinario non possunt sine concilio provinciali, de cujus legibus cum proportionem etiam censendum est. De modo autem ipsius promulgationis nihil novi dicendum occurrit; nam potest fieri aut voce præconis, aut affigendo legem scriptam in loco publico ad hoc designato, ut Romæ fit, in quo servanda erit loci consuetudo, nam jus scriptum non invenitur.

9. Superest vero inquirendum an lex Pontificia Romæ promulgata statim incipiat obligare omnes, vel post aliquod tempus, quod de lege civili late tractatum est, et in præsentibus potest brevius expediri. Dixit igitur Glossa in cap. *Proposuisti*, 82 dist., verb. *Non probatur*, leges canonicas non obligare nisi post sex menses. Idque colligit ex cap. *Decernimus*, dist. 18. Sed ibi non agitur de promulgatione canonicarum legum, sed de modo quo Episcopi suas plebes docere debent omnia, quæ in conciliis provincialibus acta fuerint. Nam Episcopi præscribitur ut intra sex menses a concilio peracto suos clericos et plebes convocent, et coram eis plenissime referant quæ in eodem anno in concilio acta, vel definita noscuntur. Quod non propter solam legum promulgationem, sed propter plenam instructionem et doctrinam tunc præcipiebatur; nihil ergo ex illo textu colligi potest de modo quo leges pontificiæ, vel canonicæ, universim obligare incipiant. Et ita illa sententia Glossæ ab omnibus reprobat, quia in jure non habet fundamentum, et est contra consuetudinem, et contra vigorem ecclesiasticæ disciplinæ.

10. Duæ igitur sunt opiniones: una, quæ doctrinam datam de legibus civilibus censet esse applicandam ad canonicas, quia, licet in canonibus hoc expressum non sit, Authentica *Ut factæ novæ constitutiones*, extenditur ad leges canonicas propter illam regulam generalem, quod non contradicit canonibus, et potius juvat illos, in quo casu jus canonicum juvat civilis, juxta c. 1 de Novi oper. nuntiat.,

et c. *Si in adjutorium*, distinct. 10. Et favent verba Pii IV in Bulla pro evulgatione Concilii Tridentini, ut in superioribus allegatum est. Et ita sentiunt Panormit., Felin. et alii, c. 2 de Constitut.; Sylvest., Angel. et alii, verb. *Lea*; Navarr., cons. 1 de Constit., quæst. 4; Soto, Medin. et alii citati, qui in hoc indistincte loquuntur de legibus canonicis et civilibus. Et idem docuit Glossa in cap. 1 de Conces. præbend., verb. *Post tempus*, et Glossa ultima in data Sexti, quæ adducit jura canonica parum urgentia. Unum est c. ultim.: *Ne cler. vel monach.*, ubi religiosi egressi ex suis claustris ad audiendam physicam, vel jus civile, nisi post duos menses ad claustra redeant, excommunicantur. Sed non est ad rem, quia illi duo menses non requiruntur ibi ad complendam legis promulgationem, sed dantur quasi pro sufficienti monitione ad incurrendam censuram; unde etiam post longissimum tempus a promulgatione illius legis necessarii sunt illi duo menses ad excommunicationem illam incurrendam, et ideo computantur non a die promulgationis legis, sed a die commissi criminis, ut dixi in 5 tom. de Censur. disputat. 23, section. 3. Aliud caput, quod citat, est cap. *Noverit*, de Sentent. excommunicat., sed est simile præcedenti; nam in eo excommunicantur qui infra duos menses non delent de capitularibus statuta immunitati ecclesiasticæ contraria. Quod tempus non designatur propter legis promulgationem, sed pro admonitione sufficiente ad incurrendam contumaciam. Tertium est caput primum de Concession. præbend., in 6. At ibi in textu nihil dicitur de duobus mensibus, sed in genere dicitur: *Nisi post tempus infra quod ignorare minime debuissent*. Quod non oporteret referre ad duos menses, sed ad modum obligandi legis humanæ ex ipsa rei natura, ut in præcedenti libro explicavi.

11. Quapropter contrariam sententiam tenent non pauci theologi moderni, scilicet, in legibus Canonicis pontificiis non esse necessarium tempus duorum mensium. Quæ sententia mihi valde probabilis videtur, et multum consequens ad ea quæ in priori puncto hujus capituli diximus. Nam si illud tempus esset necessarium, maxime propter illam Authenticam, quia nec de jure naturæ, nec de canonico necessarium est, ut ex dictis constat: illa vero Authentica non recte applicatur ad leges canonicas. Duo enim in illa disponuntur, unum est de promulgatione iteranda in singulis provinciis, aliud de dilatione duorum mensium,

qui in unaquaque provincia computentur a promulgatione in ea facta. Sed illa lex quoad priorem partem non est acceptata a Pontificibus pro suis legibus; ergo nec quoad posteriorem. Probatur consequentia, tum quia non magis constat de acceptatione posterioris partis quam prioris: in utraque enim verum est, Pontifices non declarasse, velle se admittere leges civiles pro modo ferendi, vel obligandi Ecclesiam per suas leges, sed solum in judiciis forensibus, ubi leges canonicæ deessent; tum etiam quia consuetudine receptum non est, ut testantur graves auctores; et specialiter Vasquez, disp. 156, capit. 4, cum emphasi dicit se audere id affirmare. Nav. autem dicit de consuetudine et stylo in urbe servari, ut transgredientes legem Papæ ante duos menses a promulgatione puniantur, non solum qui probantur scivisse promulgationem, sed etiam qui non probavit illam ignorasse.

12. Addit vero Nav. hæc verba, *Quæ consuetudo restringi forte posset ad forum tantum euterius, et urbicolas*. Sed prior restrictio non videtur mihi rationi consentanea. Quomodo enim juste punirentur illi tanquam legis transgressores, nisi supponeretur lex jam pro illo tempore obligare? Ibi enim non habet locum præsumptio: nam certo constat nondum esse elapsum tempus duorum mensium. Ergo si sciens legem judicatur ut transgressor, ex nulla præsumptione judicatur, sed ex certa probatione delicti, et si ignorans præsumitur transgressor dum non probat ignorantiam, hæc præsumptio supponit certam obligationem, tum legis, tum etiam sciendi illam ante duos menses, alias immerito præsumeretur culpabilis, vel, quod perinde est, punibilis ignorantia; illa ergo consuetudo aperte supponit legem illam obligare Romæ ante duos menses. Nec potest suppositio esse falsa, quia non fundatur in præsumptione, sed in voluntate Pontificis, quia neque hæc potest latere romanos iudices, neque ipse Pontifex potest ignorare qualiter suæ leges Romæ servari cogantur, et sciendo ac tacendo consentit, satisque ostendit se nolle uti dispositione legis imperialis, sed sua, saltem pro curia. Posita autem vera obligatione in illis legibus, impertinens est distinctio de foro interno et externo, quia lex canonica maxime obligat in foro interno, ut statim dicemus, et Ecclesia non punit nisi propter culpam, aut veram, aut præsumptam; utraque autem supponit obligationem legis in conscientia.

13. Altera vero restrictio Navarri, scilicet,

ad urbicolas, non est juris sed facti, et ab ipso non probatur; imo nec simpliciter asseritur, sed sub particula *forte*, nec per se est multum verisimilis. Nam si lex publicata statim obligat Romæ, jam quoad hoc discrepat ab Authentica: unde ergo constare potest, quod Papa acceptet illam pro omnibus locis extra urbem? Item cur non servabitur proportio ad loca distantia, ut quo sunt viciniora, eo intra brevius tempus obligentur, si urbs ipsa statim obligatur? Unde etiam sumitur optima conjectura; nam tempus illud duorum mensium erat aptum pro legibus civilibus publicandis in singulis provinciis, quia pro unaquaque erat sufficiens. At pro legibus pontificiis semel tantum promulgandis Romæ minime erat proportionatum, quia leges illæ obligaturæ sunt totam Ecclesiam, quæ totum universum de se occupat; impossibile autem est evulgari per universum orbem intra duos menses, imo nec per totam Europam moraliter loquendo; ergo non oportuit tale tempus acceptare pro reliqua Ecclesia, si pro urbe receptum non est.

14. Denique hoc videtur supponi in c. *Cum singula*, de Præbendis, in 6, quatenus ait: *Intra mensem postquam hæc constitutio pervenerit ad eosdem, unum, etc., eligere teneantur, alioquin ex tunc penis subjaceant supra dictis*. Ubi Glossa fatetur quod, licet illa lex pervenisset ad notitiam ante duos menses a publicatione, obligasset; ergo supponit textus ille non esse necessarium tempus duorum mensium ad obligandum. Neque potest hoc dici speciale, quia textus nihil de hoc statuit, sed supponit, et potius pro speciali addit concessionem mensis ad exequendum actum ibi præceptum, et ad incurrendas poenas, qui mensis semper inciperet currere a notitia præcepti, etiamsi post plures menses haberetur, ut Glossa etiam fatetur. Ergo signum est legem de se obligasse a publicatione independentem a lapsu duorum mensium.

15. *Statim a publicatione incipere leges pontificias et reliquorum obligare; diffundere obligationem successive*. — Et ita sane videtur in universum probabilius, leges pontificias statim obligare incipere; diffundere autem obligationem suam successive, juxta id quod natura legis canonicæ requirit, et superiori libro explicatum est. Nam, eo ipso quod Pontifex non addit specialem modum, seu temporis determinationem, nec jus canonicum illam ponit, vel acceptat, talis obligatio sequitur prout rei natura postulat. Unde etiam constat, idem esse a fortiori dicendum de reliquis le-

gibus canonicis, ut Episcoporum, vel aliorum Prælatorum inferiorum; tum quia etiam in his nulla facta est restrictio in jure, vel per Papam: tum etiam quia ita dictum est de legibus civilibus inferiorum magistratum: est autem eadem, vel major ratio de legibus canonicis, et ita docent omnes auctores, qui ibi videri possunt.

CAPUT XVI.

UTRUM LEX CANONICA OBLIGET FIDELES PRIUSQUAM AB EIS ACCEPTETUR.

1. *Sententia negativa*. — Hanc quæstionem facile in præsentem expediemus ex his quæ de lege civili diximus, et hic addemus ea quæ ibi in hunc locum remisimus. Multi ergo auctores, qui in lege civili ponunt dependentiam ab acceptatione subditorum, eandem ponunt in lege canonica, et indifferenter de utraque loquuntur. Ita Major, Driedo, Angel., Armill., Navar., Covarr., Felin., et alii jurisperiti pro illa opinione allegati, præsertim in cap. 1 de Treug. et pac., ubi Gloss. verb. *Frangere*. Et sequitur Henricus, tractatu de Synod. post., 3 part., art. 2, a n. 50; sed præsertim n. 62, dicit ad integritatem legis et constitutionis tria requiri: primo, ut constituatur; secundo, ut promulgetur; tertio, ut moribus utentium approbetur, et si quid horum (inquit) desit, non debet dici lex, vel constitutio: et subjungit, cum agitur de impediendo vinculo statuti novi, et non de præscribendo contra statutum, non peccare contravenientes statuto. Et refert Panormit. in dicto cap. 1, et Decium in cap. *Nam concupiscentiam*, de Constitut., lect. 1. Fundamentum hujus sententiæ totum videtur poni in præsumpta voluntate Prælatorum Ecclesiæ ponendi leges suas subintellecta conditione, ut moribus subditorum probentur. Solus Major indicat etiam id esse ex defectu potestatis, quia non possunt aliter eas ferre; et ad hoc suadendum dicit Ecclesiam esse supra Papam, et ideo si Ecclesia non acceptat legem Papæ, non posse per illam obligari.

2. *Pontifex potest obligare Ecclesiam ad acceptandas suas leges sufficienter promulgatas, ex eo. Quodcumque ligaveris*. — Dico vero primo: Pontifex potest obligare Ecclesiam ad acceptandum leges canonicas a se latas, et sufficienter promulgatas. Idemque est cum proportionem de Episcopis. Hanc conclusionem declaravit expresse Castro l. primo de Lege poenal. cap. primo, et Turrecrem. dicto § *Leges*, § 2, qui,